LISTEK.

Slovenski mučenec.

(Povest. Spisal Fr. Kralj).

(Dalje.)

Po ločitvi od Tihomila je pospešil Rastko korak, da bi prišel hitreje domov, ker njegov oče je bil strog tudi proti svojemu edincu Rastku.

Nekak nov duh ga je danes prešinjal, kakršen doslej še nikdar. Prvikrat v življenju je govoril z misijonarjem. Slišal in videl je, da kristjani niso tako hudobni ljudje, kakor jih slika njegov oče. Ali jih torej oče ne pozna? Saj jih mora, saj je najučenejši v selu. Zakaj jih torej sovraži? Ta in enaka vprašanja so se pojavila v mladi Rastkovi glavi, a na-nja ni znal odgovora. Te uganke ni mogel razrešiti. In prvikrat v življenju se je pojavil v njegovi duši boj med ljubeznijo do očeta in med ono, ki jo je imel do Tihomila. Ali naj pove očetu, s kom je govoril? Saj ni doslej nikdar ničesar prikrival svojemu očetu, svoji predragi materi Gorislavi. Toda . . . oče bo zaprl Tihomila kakor onega krškega misijonarja. Zato mora molčati, ker se mu je zdelo nemogoče, da bi on zakrivil Tihomilovo nesrečo. Ne, ne! Tega nikakor ne more storiti in torej ne sme povedati očetu. Zato bo rajši vse razodel materi, svoji ljubljeni materi. Kleče jo hoče prositi in s solzami, naj moli in naj mu dovoli, da gre poslušat Tihomila. Saj mu bo mati gotovo dovolila, ki mu hoče in želi samo dobro. In ne bo mu mogla odreči te prošnje; saj hrepeni po resnici, po veri.

V te misli vtopljen je stopil Rastko v očetovo hišo. Župana Radeja ni bilo doma. Mati Gorislava, prijazna žena, je bila sama v hiši. In Rastko je hitel k materi, ker mu ni dalo srce, da bi ji kaj zamolčal. Povedal ji je vse, vsega se ji je razodel: Kaj se mu je pripetilo danes, kako želi videti zopet tujca, kako je srečen. Povedal ji je vse, prav vse.

Mati je molčala. Sama poganka ni umela sreče kristjanov in tudi ni umela, zakaj hrepeni Rastko po tej veri. In tej veri naj žrtvuje svojega edinca? Ne, ne! tega ne more, tega ji ne dopusti materina ljubezen. A ista ljubezen ji veleva, naj osreči Rastka, naj mu ne brani poti do sreče. In Rastko ji je tožil, da bo nesrečen, če mu ne dovoli, zahajati k Tihomilu. Prvi žarek milosti je posvetil v Gorislavino srce . . .

Po mnogih bojih, po silnih prošnjah in solzah Rastkovih mu je končno dovolila, da sme hoditi k Vitigoju poslušat Tihomilov nauk. Kdo je bil tisti večer srečnejši nego Rastko?

In odslej je zahajal srečni Rastko dan za dnevom v prijazno Vitigojevo hišo in poslušal iz Tihomilovih ust sladke resnice svete vere. Skrbelo je Rastka edino to, da bi Tihomila ribič ne izdal, toda oče Radej ni črhnil niti besedice. Morda je dobra mati Gorislava to preprečila?

Kako krasen prizor je bil, ko sta sedela ob Tihomilovih nogah goreči mladenič Rastko in zlatokodrasta 10letna Nadica. Zdelo se je, da se je nebo odprlo in da sta priplavala dva angela poslušat božji nauk. To navdušenje v očeh, ta nedolžnost na licih, to hrepenenje po Bogu in svetih stvareh, vse to jima je dajalo nekak svetniški sijaj! Nadico je Tihomil utrjeval v verskem nauku, Rastka pa pripravljal na sveti krst. Skoro nevoščljiv je bil Rastko Nadici, ker še ni bil tako srečen, da bi bil krščen, dasiravno je bil starejši. Dan za dnem je pretekal kakor blisk in ure so se zdele Rastku vse prekratke. Saj se ni mogel ločiti na večer od Tihomila in vedno ga je prosil, naj ga kmalu sprejme v sveto cerkev.

Ko se je naučil očenaš in češčenomarijo, je v svoji preprosti nedolžnosti molil očenaš za očetovo izpreobrnjenje, a češčenomarijo za materino.

Veselja so žarela lica mladima otrokoma, ko jima je pripovedoval Tihomil o dobrem Bogu, o angelcih-krilatcih, ki otroke varujejo. Srce jima je od usmiljenja plakalo, ker je božje Dete zmrzovalo v bornem betlehemskem hlevcu v mrzli decemberski noči. Huda sta bila na Jude, ker so Kristusa križali in Marijo žalili.

Svete zgodbe bi najraje vedno poslušala. Nista čutila ne lakote ne utrujenosti, kadar jima je pripovedoval Tihomil o egiptovskem Jožefu, o ubogem Lazarju, o treh mladeničih v ognjeni peči. In o Mariji? Njo sta ljubila tako prisrčno, kakor more ljubiti le nedolžno dete svojo nebeško mater.

Presrečen je bil Rastko, ko mu je Tihomil povedal, da bo prihodnjo nedeljo krščen. A zbirali so se že tudi temni oblaki nesreče nad Rastkom in Vitigojevo hišo.

V.

Megla je ležala ob Savi in zakrivala s sivkasto odejo selo Beli Kamen. Začela so se hladna jesenska jutra, ki pripravljajo ljudi za zimski prihod.

V tem času je šel ribič Dragomir zgodaj zjutraj proti županovi hiši. Čudno se bo zdelo marsikateremu čitatelju, zakaj ni ribič doslej še ničesar ukrenil proti misijonarju. Saj je vendar vse kazalo, kako ga sovraži in želi pogubiti. Toda ribič se ni hotel prenagliti; hotel je prej poizvedeti za Tihomilovo bivališče. In ker ga ni bilo pri županu, je sklepal, da ga je morda kdo posvaril in opozoril na nevarnost. Posrečilo se mu je izvedeti, kje je Tihomil. Že dalj časa se mu je čudno dozdevalo, čemu prihaja vsak dan toliko ljudi od one savske strani. In zapazil je tudi, da ti vsi hodijo v Vitigojevo hišo.

Zato je šel nekega jutra skrivaj za njimi in poslušal skrit med drevjem, kako je Tihomil razlagal in oznanjeval vnetim poslušalcem Kristusov nauk. A še več. Videl je med njimi, ki so prihajali, tudi Rastka, in videl je njegovo mater Gorislavo. To ga je še bolj razjezilo in sklenil je, se maščevati. In sedaj ga vidimo na potu, ko gre izdat Tihomila, izdat županovega sina Rastka in njegovo mater, izdat vso občino, on, ki je sam krščen . . .

* * *

Rastko je s svojo gorečo molitvijo že nekaj dosegel: Marija ga je uslišala, kajti mati Gorislava je že hodila poslušat Tihomila. Lepa sinova pobožnost in druge kreposti, katere je zapazila pri Rastku, od kar je hodil k Tihomilu, so bile za njo močen nagib, da je prihajala tudi sama poslušat misijonarja. Kakor se topi v pomladanskih dneh sneg v solnčnih žarkih, tako je preganjala goreča Tihomilova beseda mrzlo poganske vero. Zavel je v njeno srce gorak in blagodejen dih krščanstva. Očetu Radeju seveda nista smela ničesar povedati, tem bolj goreče pa sta molila za njegovo izpreobrnenje. Bila sta prepričana, da ne bo zastonj njuna molitev.

V prvem jutranjem svitu se je zbrala velika množica ljudi v Vitigojevi hiši. Med prvimi je bil goreči Rastko. Kako bi tudi ne bil? Saj bo drugi dan prejel sveti krst in ž njim vred njegova blaga mati Gorislava.

In srce mu ni dalo miru, da bi bil ostal doma. Saj je tako hrepenel po svetem krstu in ni mogel dočakati onega dne, da se to zgodi.

Krščanska družbica je bila zbrana, le Gorislave ni bilo. Temu se je najbolj čudil Rastko, saj mora vendar biti zraven in poslušati zadnje nauke, ker bo drugi dan ž njim vred krščena. Tihomil jim je dajal zadnje nauke, molil ž njimi vse molitve in jih bodril, naj ostanejo vedno stanovitni in hrabri v krščanski veri.

In enoglasno so mu obetali verniki, da bodo s ponosom spoznavali Gospodovo ime.

Tedaj prihiti v tiho Vitigojevo hišo Dobroslava vsa prestrašena in vsa bleda. Nič druzega ni mogla izgovoriti kakor besedico: „Izdani!“ In onemogla se je zgrudila na tla. Zmešnjava je nastala v mali sobici. Nekateri so hiteli iz hiše, drugi so se stiskali preplašeni k Tihomilu, ki je stal mirno sredi sobe in pomirjeval razburjene ljudi.

Rastko in Nadica sta se oklenila Tihomila, češ, pri njem sta najbolj varna. A nihče ni vedel, kdo je sovražnik, kdo izdajalec. Pa ni bilo treba dolgo čakati. V tem trenotku so pridrli v sobo župan Radej, njegov hlapec in ribič. Radejev obraz je bil spremenjen, da ga skoro ni bilo mogoče spoznati. Žile so se mu napele do dvojne debelosti, jezne oči so plamtele in roke so se mu tresle same razburjenosti. V roki je držal kij, katerega je nosil vedno s seboj.

„Ti krščanski pes, ti zapeljuješ mojega sina in ženo!“ siknil je v Tihomila, ko je zagledal svojega Rastka, ki se je oklepal Tihomilove roke. Radeju je prikipela jeza do vrhunca, zamahnil je kij, katerega je držal v roki, proti Tihomilu. A v tem trenutku je skočil Rastko Tihomilu v obrambo in kijev udarec, namenjen Tihomilu, je zadel Rastka na glavo. In udarec je bil krepke moške roke, bil je besne očetove roke — na glavo svojega edinca. Z bolestnim vzklikom: „Moj oče!“ se je zgrudil sin nezavesten na tla in rdeča kri je privrela iz odprte rane na čelu ter močila ilnata tla.

Bolestni krik: „Moj oče!“ je moral pretresti mozeg in kosti in pretresel je tudi besnega Radeja. A hotel je svojo žalost radi udarca utešiti nad Tihomilom. In znova je zamahnil kij proti Tihomilu. A udarec so prestregli možje, ki so se opogumili, da so se ustavili tudi županu.

„Pobijte vse in zvežite tega zapeljivca, da ga bom mučil vsem drugim v svarilo. Zažgite hišo Vitigoju, ker vsprejema krščanske pse pod svojo streho!“ Tako je kričal Radej in besnel dalje.

V tej občni zmešnjavi je ostal miren samo Tihomil. Vzel je v svoje naročje nezavestnega Rastka in rekel mirno:

„Srečni Rastko, prejel si krst krvi, ker nisi dočakal krsta vode!“

A iztrgal mu je Rastka iz naročja Radej in odšel iz sobe. Ukazal je obema spremljevalcema, naj mu pripeljeta Tihomila zvezanega v grad.

Rad je podal misijonar roki ribiču in hlapcu, ki sta ga zvezala. Opominjal in svaril je ljudi, ki so ga hoteli osvoboditi, naj mirujejo in naj se ne maščujejo, sovražnikom.

Sredi med ribičem in hlapcem je šel Tihomil, mirnega, veselega obraza, saj je bil srečen, da je mogel trpeti kaj za Kristusa.

Na Tihomilovo prošnjo so mirovali tudi drugi ljudje in niso skušali osvoboditi ljubega jim misijonarjanarja.

VI.

Tihomil je bil v ječi.

Težka hrastova vrata je županov hlapec zapahnil in Bog ve, kdaj in kdo mu jih bo zopet odprl.

Skozi okroglo okence je prihajala dnevna svetloba, ki je slabo razsvetljevala mokre stene in skromno slamnato ležišče.

Tihomil je zahrepenel po prostosti, ne zaradi sebe, ampak zavoljo svojih zapuščenih ovčic. Saj bodo odslej razkropljeni kakor jagnjeta brez pastirja po raznih selih. Zlasti ga je žalostilo, ker jih ni prej krstil; toda ravno dan poprej ga je zadela ta nemila poskušnja. Sam je rad trpel in ponosen je bil, da je zaprt zavoljo vere.

In kaj je z Rastkom? Ali je mrtev, ali je še živ? Nezavestnega je odnesel Radej domov, in pozneje ga ni več videl, niti ni ničesar zvedel o njem. In rad bi bil kaj več o njem zvedel — o svojem najboljšem učencu, ki je prvi trpel za krščansko vero izmed njegovih ovčic.

Tako je premišljeval in vneto molil, naj odslej nebeški Pastir čuva njegove ovce.

Ura za uro je počasi potekala, solnce se je nagibalo k zatonu, in v ječi je postajalo čim dalje bolj temno: a k njemu še ni bilo nikogar.

Zdelo se mu je, da ga hočejo z lakoto umoriti.

Kar pride proti večeru nenadoma v ječo — Gorislava. Prinesla je jedi in pijače Tihomilu. Razveselil se je misijonar, da mu bo vsaj povedala, kako je z njegovimi ovčicami, kako je z njegovim Rastkom.

In prvo njegovo vprašanje je bilo: „Kje je Rastko? Ali je še živ?“ —

(Dalje prih.)

Iz celega sveta.

Levinja je pridrla v šolo v nekem kraju blizu Berolina. Žival je zbežala iz menežarije in drvila naravnost proti šoli. Otroci so bili seveda preplašeni in zmešani, da je bilo groza. Eden deček je prav hudo ranjen na glavi, kamor ga je zverina udarila s taco. Krotilec, ki je bil levinji hitro za petami, je potem razdivjano žival zopet spravil na varno.

Otrokovo truplo v zaboju. Na nekem berolinskem kolodvoru so uradniki odprli zaboj, iz katerega je prihajal nenavaden smrad. Zaboj je bil oddan pred 10. dnevi ter ga ni prišel nihče iskat. Našli so v njem truplo novorojenega otroka.

O starosti zemlje se že dolgo časa prepirajo fiziki in naravoslovci. Naravoslovci trdijo, da je naša zemlja stara najmanj 300 milijonov let, fiziki pa ji priznajo k večjemu 20—30 milijonov let. Zadnjo besedo v tem sporu je za enkrat izgovoril sloviti naravoslovec Strit, ki pravi, da je zemlja stara največ 240 milijonov let.

V Filadelfiji v Ameriki je sprevodnik cestne železnice, Levis Faber, povozil brez lastne krivde 6letnega dečka. Obupna mati je stala pri cesti v črni obleki in z raztegnjenim prstom molče kazala na dotičnega sprevodnika, ki je povozil njenega edinega otroka. Sprevodnik je menjal progo, a nesrečna mati ga je vselej našla in kazala na ubogega moža kakor kaka prikazen. Mož si je ta prizor vzel tako k srcu, da je zblaznel in v blaznosti hotel usmrtiti ženo in 3 otroke. Vendar pa so mu to zabranili. Samemu sebi je pa pognal kroglo v glavo in obležal je na mestu mrtev.

Odvadil jih je kleti... Kakor se marsikje naseli rada surovost in ž njo grdo ter kletvinsko govorjenje, tako je tudi znano, da zlasti pomorščaki na ladjah niso nič kaj občutljivi ob takem govorjenju. O nekem poštenem kapitanu se pripoveduje, kako je na priprost in lep način odvadil svoje ljudi, da niso več kleli. Ko je prevzel poveljstvo, je imel ganljiv, a krepek nagovor do moštva. Ob sklepu jih vpraša: „Ali mi hočete izkazati malo uslugo in mi prepustiti prednost v neki malenkostni stvari?“ Vsi so bili pripravljeni in so to obljubili. Nato jih resno pogleda ter reče: „Torej mi obljubite in dovolite, naj imam pravico, da smem izreči jaz prvo kletvinsko besedo, noben izmed vas ne sme popred zakleti; še-le potem smete izgovarjati vam tako ljube kletvice, če jih boste prej od mene slišali.“ Malo čudna se jim je zdela ta želja, vendar so si mislili: Kapitan je prvi gospod na ladji, torej naj ima še to predpravico; seveda so odslej skrbno pazili na vsako njegovo besedo. Toda čakali so dolgo in zastonj. Iz kapitanovih ust ni prišla niti ena kletvina, in ker so se pomorščaki trudili, da izpolnijo svojo obljubo, ni bilo čuti na ladji nobene kletvice več. Radi tega se jim ni nič slabše godilo, ampak bili so mirnejši, veselejši, srečnejši in zadovoljnejši.

Namesto pred oltar, v smrt. Ameriški listi poročajo: Prve dni meseca oktobra t. l. se je napotila v Ameriko 18letna Nežika Gorenc, doma iz vasi Mahorovec pri Št. Jerneju na Dolenjskem. Na potovanju v obljubljeno deželo jo je spremljal njen zaročenec Franc Udovč. Nameravala sta se takoj po prihodu v Ameriko poročiti. Nesreča pa je hotela, da je Nežika že takoj drugi dan potovanja obolela na parniku „Savoie“, in sicer za pljučnico. Po prihodu v Novi Jork dne 11. oktobra so jo takoj prepeljali v bolnišnico. Bolezen se je pa kljub zdravniški pomoči obračala vedno bolj na slabše in 20. oktobra je v imenovani bolnišnici umrla.

Drago premišljevanje. V računu nekega odvetnika se je našel ta-le odstavek: „Ponoči se prebudil in razmišljal o Vaši tožbi — znaša 20 kron.“

Predavanje iz fizike. Profesor: „Ta priprava je tako čudna, da bi je kmalu ne bili iznašli.“

Grozna obsodba. A.: „Erjavec je obsojen zaradi umora in ropa na smrt in 12 let zapora.“ — B.: „Torej še po smrti ne bo imel miru!“

Prijetni spomini. Mihec: „Še zdaj se spominjam, kolikokrat sem Vam šipe pobil, ko ste imeli še pri sosedu prodajalnico.“ — Štacunar: „In jaz tudi še pomnim, kolikokrat sem te zato pretepel!“ — Mihec: „Kaj ne, to so bili luštni časi!“

Zadovoljen zadolženec: „Hvala Bogu, sedaj imam ravno toliko dolgov, da lahko od obresti živim!“

Dobrosrčen človek. Sodnik: „Ali Vas ni sram? Svojemu tovarišu ste v spanju ves denar ukradli!“ — Tat: „Ja, gospod sodnik, ali naj bi ga bil zbudil? To bi bilo vendar grdo, ko je tako dobro spal!“